

היום נלמד בעזרת ה':

ראש השנה דף ח

רבי אליעזר ורבי שמעון אומרים באחד בתשרי: למדנו במשנה מחלוקת מתי זמן מעשר בהמה לדעת ת"ק הלא הוא רבי מאיר באחד באלול, ולדעת רבי אליעזר ורבי שמעון באחד בתשרי. הגמרא מבארת את שורש מחלוקתם מלימוד הפסוק הבא.

לבשו כרים הצאן: נאמר בפסוק 'לבשו כרים הצאן' – הצאן מתעברות כמו ב'מלבוש', 'ועמקים יעטפו בר' – העמקים מתכסים בצמיחה חדשה של תבואה, דבר זה קורה בחודש אדר, 'יתרועעו אף ישירו' – ובחודש ניסן כאשר התבואה מתקשה הרוח מנשבת בין השיבולים הנוקשים זה בזה ומשמיעים קול של 'שירה'.

הפסוק משווה את זמן ההתעברות של הצאן לזמן צמיחת התבואה. המחלוקת היא האם משווים לזמן של 'עמקים יעטפו בר' - חודש אדר, או לזמן של 'יתרועעו אך ישירו' – חודש ניסן. מכיון שמשך זמן העיבור של בהמה דקה הוא חמישה חודשים, וסמוך ללידה זהו זמן המעשר למחזור החדש שנולד – נמצא שזמן זה יחול בא' אלול לרבי מאיר, או בא' תשרי לרבי אליעזר ור"ש.

ואידך נמי הא כתיב יתרועעו: כל דעה מסבירה את הזמן הנוסף המובא בפסוק כמקרה קיצון. דהיינו לרבי מאיר 'יתרועעו' שבניסן מדובר בשיבולים מאחרות לצמוח, ואילו לרבי אליעזר ור"ש 'עמקים' שבאדר מדובר בשיבולים הממהרות לצמוח.

מעשר דגן סמוך לגומר עישורו: בחודש תשרי זמן המעשרות (כמובא לקמן בבריתא) הסמוך לזמן שנגמרה מלאכת התבואה – לאחר ימות הקיץ שבהם התייבשה בשדות.

המחלוקת היא האם לומדים מעשר בהמה מהזמן המדויק של מעשר דגן - דהיינו תשרי, או מהעיקרון של הזמן דהיינו 'סמוך לגומר' - ובמעשר בבהמה זמן זה יוצא באלול.

אמר רב פפא לשטרות: תשרי הוא ראש השנה למלכי אומות העולם שמונים להם את שנות מלכותם מתשרי. הנפק"מ היא לזמן הכתוב בשטרות לדעת אם שטר ההלוואה מוקדם או מאוחר. כפי שנתבאר לעיל בתחילת המסכת.

(המשך בדף הבא ↓)

(בקצרה: שטר שנכתב קודם לזמן ההלוואה בפועל - פסול כי המלווה רוצה לתבוע את הנכסים שנמכרו לאחר הזמן המופיע בשטר, אף שעדיין לא היתה ההלוואה. משא"כ שטר שהזמן שבו מאוחר להלוואה כשר. אם לא יודעים מתי מתחלפת שנה למלך, כאשר עדי השטר יעידו שהשטר נכתב בכסליו של השנה השלישית ובפועל הם ראו הלוואה בתמוז של השנה השלישית, לא נדע האם המלך עמד בין כסליו לתמוז שאז יוצא שתמוז קודם לכסליו והשטר מאוחר, או שהמלך עמד בין תמוז לכסליו ואז השטר מוקדם).

אלא הא דאמר רב חסדא: לעיל דף ג'. אמר רב חסדא שלמלכי הגויים מונים מתשרי. וכי הוא בא להשמיע את המפורסם במשנה? הגמרא מתרצת שהוא בא לבאר את הפסוקים שבספר נחמיה כמובא שם לעיל ('בחודש כסליו בשנת עשרים למלך', וגם 'בחודש ניסן בשנת עשרים למלך' – דבר שלא יתכן אם מונים את השנה מניסן).

לתקופה: מנין השנים לבריאת החמה והלבנה והמסלולים שלהם, הוא מתשרי, אליבא דרבי אליעזר הסובר שבתשרי נברא העולם (מחלוקת זו תובא לקמן דף י').

לדין: הדין שבראש השנה. כנאמר 'עיני השם אלוקיך בה' להשגיח ולדון 'מראשית השנה' לדעת מה יהיה 'עד אחרית שנה'. דבר זה קורה בחג החל ב-א' תשרי כנאמר 'בכסה ליום חגנו' - ישנו חג אחד שבו הירח מתכסה מעיני הרואים – בא' תשרי אז הירח קטן מאד ולכן ישנם מקומות שבהם אי אפשר לראותו. ואז משפט לאלוקי יעקב'.

ת"ר: נאמר בפסוק "כִּי חֹק לְיִשְׂרָאֵל הוּא מִשְׁפָּט לְאַלְהֵי יַעֲקֹב", כלומר רק לאחר שקבעו בני ישראל את החודש (= לראש חודש תשרי), אז יהיה זה יום משפט לקב"ה.

הקב"ה דן את קודם את המלך ואח"כ את הציבור, א' - לפי שאין זה דרך ארץ שהמלך יהיה אחרון, ב' - כדי לדון אותו לפני שיהיה חרון אף בגלל עוונות הציבור. ומטעמים אלו דנים את עם ישראל לפני אומות העולם.

למדנו במשנה לעיל - א' בתשרי הוא ראש השנה לשמיטין (= אז מתחילה שנת השמיטה):

דנים שנה שאין עמה חדשים וכו': לגבי שמיטה נאמר "**וּבְשָׁנָה הַשְּׁבִיעִית שְׁבַת שְׁבֻתוֹן יְהִי לְאָרֶץ**", ולגבי תשרי נאמר "**מִרְשֵׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרֵית שָׁנָה**", בשני הפסוקים האלה לא הוזכרו חודשים בסמיכות ל"שנה", ולכן לומדים בגזירה שווה ששנת השמיטה מתחילה בתשרי כמו שהשנה מתחילה בתשרי. אבל אי אפשר ללמוד זאת

מניסן שנאמר בו "הַחֲדָשׁ הַזֶּה לָכֶם רֵאשׁוּת חֲדָשִׁים רֵאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה", שהרי הוזכר בו חודשים בסמיכות ל"שנה", ואילו לגבי שמיטה לא הוזכר חודשים.

למדנו במשנה לעיל - א' בתשרי הוא ראש השנה ליובל (= אז מתחילה שנת היובל):

היובל הוא בשנה החמישים, לאחר שבע שמיטות. ביובל היו משחררים את העבדים לבתיהם, והשדות שנמכרו חוזרות לבעליהם.

קושיא: והרי היובל מתחיל בי' בתשרי (= ביום הכיפורים), שאז תוקעים בשופר ומתחילים לנהוג דיני היובל.

תיחץ: משנתינו היא כדעת ר"י בנו של ר"י בן ברוקא, הסובר שהיובל היה מתחיל כבר בראש השנה - שבא' בתשרי אמנם העבדים לא היו חוזרים לבתיהם, אבל כבר לא היו עובדים לאדוניהם, אלא אוכלים ושותים ושמים, ואם רוצים היו נותנים עטרותיהם בראשיהם להראות שיצאו לחפשי, וכשהגיע יוה"כ תקעו בי"ד בשופר ואז הם השתחררו לגמרי וחזרו לבתיהם. דין זה נלמד מהפסוק "**והעברת שופר תרועה בחדש השבעי בעשור לחדש ביום הכפרים תעבירו שופר בכל ארצכם: וקדשתם את שנת החמישים שנה וקראתם דרוֹר בארץ לכל יִשְׂבֵיהָ**", שקודם יש לתקוע בשופר ביוה"כ, ואח"כ "וקראתם דרוֹר".

ורבנן: כלומר רבנן החולקים על ר"י בנו של ר"י בן ברוקא וסוברים שהיובל מתחיל ביוה"כ, הם לומדים מהפסוק "**וקדשתם את שנת החמישים שנה**" שישנים אתה מקדש', כלומר כשנכנסת שנת היובל מצווה על בי"ד לומר 'מקודשת השנה', אבל 'אי אתה מקדש חודשים', כלומר שלאחר שבי"ד קבעו את זמן ראש החודש אינם צריכים לומר 'מקודש החודש'.

יכול כשם שמתקדשת והולכת מתחילתה כך מתקדשת והולכת בסופה: כלומר האם ניתן לומר שכשם שהיובל מתחיל כבר בראש השנה למרות שעדיין לא תקעו בשופר ביוה"כ, כך שנת היובל לא תסתיים בראש השנה של שנת החמישים ואחת, אלא תמשיך עד יוה"כ. ואל תתמה על כך, שהרי מוסיפים מחול על הקודש (כמו בשבתות ויוה"כ). תלמוד לומר "**ויובל הוא תהיה לכם**", "היא" בא למעט, שרק השנה החמישים קדושה בקדושת יובל ולא השנה החמישים ואחת.

ורבנן: כלומר רבנן הסוברים שהיובל מתחיל ביוה"כ, וממילא אינם צריכים "היא" למעט שאין היובל ממשיך עד יוה"כ של השנה החמישים ואחת, מה הם ידרשו מהפסוק "ויובל הוא תהיה לְכֶם"? הם ילמדו שלא מונים את שנת החמישים גם ליובל הזה וגם כשנה אחת לספירה של היובל הבא, אלא מתחילים לספור את השנים ליובל הבא רק לאחר היובל, ועושים שמיטה רק לאחר שבע שנים לאחר היובל. וזה שלא כדעת רבי יהודה הסובר ששנת החמישים עולה גם ליובל וגם נחשבת כשנה אחת ליובל הבא, ועושים שמיטה לאחר שש שנים מהיובל.